

Srpen 2010

3
Vydání

E-bulletin dopravního práva

Obsah

- I. Odpovědnost zasílatele – rozsah a druhy odpovědnosti
- II. Nároky (poškozených) třetích osob v souvislosti s přepravou
- III. Soudní rozhodnutí
- IV. Příště

I. Odpovědnost zasílatele – rozsah a druhy odpovědnosti

V oblasti přepravy zboží se vedle smlouvy o přepravě věci dle § 610 ObchZ (resp. přepravní smlouvy upravené mezinárodními smlouvami) vyskytuje jako nejčastější smluvní typ smlouva zasílatelská.

Ačkoliv oba typy smluv vykazují některé společné znaky (účelem smlouvy je v obou případech dopravení zboží/věci z určitého místa do jiného určitého místa), zásadním rozdílem lze spatřovat kromě samotného závazku (provést přepravu vs. obstarat provedení přepravy) také v tom, na čí účet zavázaná osoba jedná, a zejména v odpovědnosti smluvních stran za způsobenou škodu.

Jak je uvedeno níže v bodu h), nemusí být rozlišení, zda byla v konkrétním případě uzavřena mezi stranami smlouva zasílatelská či smlouva o přepravě věci (resp. přepravní smlouva), vždy jednoduché. Určení správného typu smlouvy má však zcela zásadní význam pro určení práv a povinností smluvních stran, ale zejména pro určení odpovědnosti (podmínek jejího vzniku i rozsahu) za škodu na zásilce.

Základní práva a povinnosti zasílatele jsou stanovena v §§ 601 až 609 obchodního zákoníku (ObchZ).

Níže jsou podrobně rozvedeny povinnosti zasílatele tak, jak vyplývají z obchodního zákoníku, resp. z uzavřené zasílatelské smlouvy.

a) Povinnost zasílatele obstarat přepravu věcí vlastním jménem na účet příkazce z určitého místa do určitého jiného místa

Jedná se o podstatné náležitosti zasílatelské smlouvy obsažené v jejím základním ustanovení (§ 601 ObchZ). V souladu s § 263 odst. 2 ObchZ se tak smluvní strany nemohou od uvedeného ustanovení odchýlit; pokud by tomu tak bylo, muselo by se jednat o jiný smluvní typ (případně o

smlouvu inominátní). Smluvními stranami zasílatelské smlouvy jsou zasílatel a příkazce. Podstatnými náležitostmi zasílatelské smlouvy je dle výše uvedeného ustanovení obchodního zákoníku závazek zasílatel obstarat vlastním jménem a na účet příkazce přepravu věci z určitého místa odeslání do určitého místa určení a dále závazek příkazce zaplatit zasílateli úplat. Věcmi se v daném případě rozumí daleko širší rozsah, než jak je definován v článku 1 Úmluvy CMR, žádné druhy věcí nejsou z obstarání přepravy předem vylučovány. Místa odeslání i určení musí být dostatečným (zřejmým) způsobem určena.

Zákon vyžaduje, aby zasílatel jednal při sjednávání přepravy vlastním jménem, nikoliv však na svůj účet, ale na účet příkazce. To znamená, že zasílatel musí uzavřít smlouvu o přepravě s dopravcem sám jako odesílatel zásilky.

S výjimkou výše uvedeného ustanovení § 601 ObchZ jsou všechna další ustanovení upravující zasílatelskou smlouvu dispozitivní; pokud si tedy strany sjednají něco jiného, nemá to na určení, že se jedná o zasílatelskou smlouvu, žádný vliv.

Zákon nevyžaduje, podobně jako u smlouvy o přepravě věci, u zasílatelské smlouvy písemnou formu. Není-li však smlouva uzavřena písemně, je zasílatel oprávněn žádat, aby mu byl dán příkaz k obstarání přepravy (zasílatelský příkaz) v písemné formě. Zákonná úprava zde tedy vyžaduje určitou aktivitu na straně zasílatel, aby si – považuje-li to zejména z důkazních důvodů za potřebné – zasílatelský příkaz sám vyžádal. Je pak naopak povinností příkazce zasílatelský příkaz v písemné formě skutečně udělit.

b) Povinnost zasílatel sjednat způsob a podmínky přepravy s vynaložením odborné péče

Z dikce „*sjednat*“ vyplývá, že zasílatel je povinen nejen vyvíjet úsilí k uzavření smlouvy, ale je přímo povinen dosáhnout výsledku svého úsilí, tedy dosáhnout uzavření smlouvy – ať již smlouvy o přepravě či smlouvy zasílatelské s dalším zasílatel (mezizasílatel) – k tomu blíže viz bod f). Nárok na úplat tak vzniká zasílateli až tehdy, kdy uzavře příslušnou smlouvu. Narozdíl např. od smlouvy mandátní nevzniká zasílateli nárok na úplat pouhým vyvíjením úsilí k uzavření smlouvy.

Další povinností zasílatel je sjednat podmínky přepravy *s vynaložením odborné péče*. Zákon přímo nedefinuje, co se odbornou péčí rozumí. Lze však předpokládat, že odborná péče vyžaduje určitou odbornou kvalifikaci a speciální znalosti v určité oblasti. Nevyžaduje se, aby měl zasílatel odborné znalosti přímo o přepravovaném zboží, musí však vědět, za jakých podmínek lze takové zboží přepravovat (speciální povinnost správně sjednat podmínky přepravy má tak zasílatel např. v případě mražených a chlazených potravin – k tomu blíže viz E-bulletin dopravního práva z května 2009). Jaké povinnosti by měl zasílatel v rámci odborné péče plnit, stanovují např. Všeobecné zasílatelské podmínky Svazu spedice a logistiky České republiky, které jsou v praxi často součástí zasílatelských smluv (k otázce Všeobecných zasílacích podmínek blíže viz bod g)). Porušením povinnosti odborné péče a následnou odpovědností za škodu se tento článek blíže zabývá v bodu e).

Povinnost jednat s odbornou péčí úzce souvisí s povinností zasílatel plnit pokyny příkazce a chránit jeho zájmy, ale též s povinností příkazce poskytnout zasílateli správné údaje o obsahu zásilky a její povaze a o jiných skutečnostech potřebných k uzavření smlouvy o přepravě – viz § 604 ObchZ. Pokud příkazce poskytne nesprávné údaje, sankcionuje zákon takové jednání

povinností k náhradě škody. Je proto žádoucí, aby sám příkazce uvedl zájmy, které při přepravě zásilky sleduje, a uvedl co nejpodrobnější údaje o zásilce (včetně její případně vyšší ceny a požadavků na speciální zacházení se zásilkou).

Podmínky přepravy je zasílatel povinen sjednat tak, aby co nejlépe odpovídaly zájmům příkazce. Zájmy příkazce vyplývají jednak ze samotné zasílatelské smlouvy a dále z výslovných příkazů příkazce nebo ze skutečností, které jsou zasílateli známé jinak (např. z pokynů příkazce, které udělil při předchozích přepravách obdobného zboží apod.). Zákon výslovně stanoví, že „neobdrží-li zasílatel od příkazce potřebné pokyny, je povinen požádat příkazce o jejich doplnění“. Zasílatel tedy nemůže pasivně čekat na pokyny příkazce; pokud se ukáže, že jsou dosavadní pokyny pro sjednání podmínek přepravy nedostatečné, je naopak povinen si další pokyny vyžádat. Zasílatel je také povinen s odbornou péčí posoudit, zda jsou dosud udělené pokyny dostatečné a upozornit příkazce na jejich zjevnou nesprávnost. Pokud by tuto povinnost nesplnil, nejednal by s odbornou péčí a tato skutečnost by mohla zakládat právo příkazce na náhradu škody. Nepodaří-li se však zasílateli pokyny od příkazce získat, je zasílatel při nebezpečí z prodlení povinen postupovat i bez pokynů, a to tak, aby co nejvíce chránil zájmy příkazce. Zejména v takovém případě se projeví skutečná odbornost zasílatele, jeho znalost nebezpečí spojených s přepravou určitého typu zásilek a povahy zboží.

Nemohl-li však zasílatel ani s vynaložením odborné péče poznat *zjevnou* nesprávnost pokynů poskytnutých příkazcem, nenese zasílatel za tuto skutečnost odpovědnost. Zákon výslovně stanoví, že je zasílatel povinen upozornit příkazce na zjevnou nesprávnost. Z vyjádření „zjevnou“ by se mohlo zdát, že je povinen upozornit příkazce na nesprávnost, která by byla na první pohled zřejmá běžnému občanovi. Máme však za to, že i „zjevnou“ nesprávnost je třeba vykládat tak, že i tuto nesprávnost musí zasílatel posoudit s vynaložením odborné péče. Zasílatel sice nemůže všechny pokyny příkazce detailně prověřovat, měl by je však posuzovat právě s odpovídající odbornou péčí a profesionální erudicí.

Obchodní zákoník dále stanoví v § 606 odst. 2 možnost zasílatele prodat zásilku vhodným způsobem na účet příkazce, hrozí-li na ní bezprostředně podstatná škoda a nemůže-li si včas vyžádat pokyny příkazce nebo prodlévá-li příkazce s takovými pokyny. I zde by měl zasílatel s vynaložením odborné péče posoudit, zda na zásilce hrozí bezprostředně podstatná škoda a zda je tedy možné zásilku prodat. Jinak bude zasílatel odpovídat příkazci za způsobenou škodu, a to v neomezeném rozsahu.

c) Povinnosti zasílatele vyplývající z podpůrného použití ustanovení o smlouvě komisionářské

Dle ustanovení § 609 ObchZ se na zasílatelskou smlouvu použijí podpůrně ustanovení o smlouvě komisionářské – tj. ustanovení § 577 až § 590 ObchZ. Zasílatelská smlouva je svým způsobem speciálním typem smlouvy komisionářské. Předmětem komisionářské smlouvy je obstarání určité (jakékoliv) obchodní záležitosti vlastním jménem komisionáře na účet komitenta. Na zasílatele lze tedy v tomto smyslu pohlížet jako na komisionáře a na příkazce jako na komitenta. Z rozsudku Nejvyššího soudu ČR 29 Cdo 2629/2000 ze dne 30. dubna 2003 vyplývá, že přiměřenou aplikací ustanovení o smlouvě komisionářské je „použití příslušných ustanovení o komisionářské smlouvě, podle kterého se na postavení zasílatele coby obstaravatele přepravy věci přiměřeně vztahují ustanovení o právech a povinnostech komisionáře coby osoby, jež pro komitenta zařizuje vlastním jménem na jeho účet určitou obchodní záležitost“. Nejvyšší soud ČR uzavřel, že zasílatel je proto obdobně jako komisionář oprávněn a povinen vymáhat splnění

závazků osobami, s nimiž uzavřel smlouvu při zařizování záležitosti příkazce (komitenta) svým jménem na účet komitenta, nebo (jestliže s tím příkazce souhlasí) musí příkazci postoupit pohledávky za osobami, s nimiž smlouvy uzavřel.

Některá ustanovení obou smluvních typů se překrývají (viz např. povinnost komisionáře a zasílatele jednat s odbornou péčí, chránit zájmy komitenta a příkazce, možnost odchýlit se od pokynů klienta). Z podpůrného použití ustanovení o komisionářské smlouvě tak lze dovodit i další druhy odpovědnosti zasílatele (k samotné odpovědnosti zasílatele viz zejména bod e)). Prostřednictvím podpůrných ustanovení o komisionářské smlouvě odpovídá zasílatel, pokud má věci určené k přepravě u sebe, za škodu na těchto věcech podle ustanovení o smlouvě o skladování (viz § 583 ObchZ).

Z § 579 odst. 2 ObchZ tak lze dovodit například povinnost zasílatele podávat zprávy o zařizování záležitosti – sjednání přepravy (a to způsobem stanoveným ve smlouvě, jinak na výzvu příkazce). Zprávami o zařizování záležitosti bude podání informace o sjednání smlouvy o přepravě, a to zejména uvedením osoby dopravce. Označení osoby dopravce má kontrolní význam při příjezdu dopravce na nakládku – odesílatel na základě informací zasílatele o osobě dopravce, registrační značce vozidla a osoby řidiče může zkontrolovat, zda zboží předává k přepravě dopravci, s nímž byla zasílatelem skutečně sjednána smlouva o přepravě. Později má tato informace význam při uplatňování nároků vůči dopravci ze strany odesílatele popř. příjemce (viz výše rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 29 Cdo 2629/2000). Neoznačí-li zasílatel příkazci osobu dopravce, s níž uzavřel přepravní smlouvu, má příkazce právo vymáhat splnění závazku z přepravní smlouvy přímo na zasílateli (viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. listopadu 2007, 32 Cdo 348/2007). O podpůrné použití ustanovení o komisionářské smlouvě je opřeno též rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. dubna 2008, č.j. 32 Cdo 1000/2007 (k tomu blíže viz bod e) níže). Povinnost podat zprávu o hrozící škodě pak již výslovně upravuje – pouze pro zasílatele, nikoliv komisionáře – ustanovení § 606 odst. 1 ObchZ.

d) Další povinnosti zasílatele nevyplývající přímo ze zákona

Další povinnosti zasílatele může stanovit zasílatelská smlouva. Typickou povinností, obsaženou v zasílatelských smlouvách, bývá povinnost nechat zboží proclít, obstarat certifikáty o jeho kvalitě či certifikáty o původu zboží. Zde právě bude nezbytné, aby zasílatel s odbornou péčí vyžádal od příkazce potřebné doklady a informace k zásilce a zvážil dobu trvání celního řízení či dobu obstarávání certifikátů na očekávanou dobu přepravy.

Mezi povinnostmi, které je třeba zvlášť sjednat ve smlouvě, patří též povinnost zasílatele nechat zásilku pojistit (viz § 603 odst. 3 ObchZ). Je otázkou, jak má zasílatel postupovat v případě, že má zásilka velkou hodnotu, ale ve smlouvě není výslovně stanoveno, že ji má zasílatel pojistit. V Komentáři k obchodnímu zákoníku (Štenglová/Plíva/Tomsa, nakladatelství C H BECK, 10. vydání, 2005, k § 603 str. 1306) se uvádí, že „z výslovného ustanovení § 603 odst. 3 lze vyvodit, že pojištění zásilky není obecně součástí odborné péče ve smyslu § 603 odst. 1“. Nelze však vyloučit, že by v některých případech mohla být dovozována povinnost zasílatele upozornit příkazce na možnost/vhodnost pojištění ve smyslu § 602 odst. 1 druhé věty, a to např. s ohledem na příkazcem sjednanou dodací podmínku. Bezpochyby je však zasílatel povinen v rámci své povinnosti jednat s vynaložením odborné péče upozornit příkazce na nevhodnost pokynů ohledně pojištění (např. na nedostatečnou výši příkazcem požadovaného pojištění, na neúplnost rizik, vůči kterým se chce/nechce příkazce pojistit).

Zasílatelská smlouva také může stanovit zaslání věci na dobírku. V takovém případě je zásilka příjemci vydána oproti zaplacení hodnoty určené odesílatelem či příkazcem, takže před vydáním zásilky nebo dokladu umožňujícího s ní nakládat vybere zasílatel buď určitou peněžní částku od příjemce, nebo případně uskuteční jiný inkasní úkon (kterým může být předložení směnky k akceptaci) v souladu s ustanoveními upravujícími bankovní dokumentární inkaso (§ 697 a násl. ObchZ). Dobírka je využívána zejména v případech, kdy je v kupní smlouvě mezi odesílatelem a příjemcem stanoveno, že zboží nebo doklady opravňující k nakládání se zbožím budou vydány až po zaplacení kupní ceny. Ve smlouvě zasílatelské je pak možno dohodnout, že inkasní úkon zajistí právě zasílatel.

e) **Odpovědnost zasílatele za škodu**

Odpovědnost za škodu způsobenou zasílatelem, tedy škodu způsobenou v obchodních vztazích, je odpovědností objektivní – dle § 373 a násl. ObchZ je ten, kdo poruší povinnost ze závazkového vztahu, povinen nahradit škodu tím způsobenou druhé straně, ledaže prokáže, že porušení povinností bylo způsobeno okolnostmi vylučujícími odpovědnost. Předpokladem vzniku škody jsou porušení povinnosti ze závazkového vztahu, popř. povinnosti stanovené obchodním zákoníkem, vznik škody a příčinná souvislost mezi tímto porušením a vznikem škody.

Na rozdíl od dopravce, který podle § 622 odst. 1 ObchZ „odpovídá za škodu na zásilce, jež vznikla po jejím převzetí dopravcem až do jejího vydání příjemci, ledaže ji dopravce nemohl odvrátit při vynaložení odborné péče“, odpovídá zasílatel dle § 603 odst. 2 ObchZ „za škodu na převzaté zásilce vzniklou při obstarávání přepravy, ledaže ji nemohl odvrátit při vynaložení odborné péče.“ Liberačním důvodem je tedy v případě dopravce pouze nemožnost odvrátit škodu s vynaložením odborné péče. Oproti odpovědnosti dopravce nejsou v případě zasílatele stanoveny žádné další liberační důvody.

Oproti dopravci tak zasílatel odpovídá pouze za škodu vzniklou při obstarání přepravy a v zásadě neodpovídá za škodu vzniklou při samotné přepravě (samozřejmě s výjimkou, kdy uskuteční přepravu sám – viz bod f) níže). Vznikne-li tedy škoda na zásilce při obstarání přepravy, nebude zasílatel odpovídat za tuto škodu, pokud prokáže, že byla ve smyslu § 622 odst. 2 ObchZ způsobena odesílatelem, popř. dopravcem, nebo k ní došlo i jinak, avšak mimo zasílatelovu odpovědnost.

Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky 29 Odo 377/2001 vzniká odpovědnost zasílatele „zejména při neváčasném obstarání přepravy, neplnění pokynů příkazce, neudělení správných dispozic k provedení přepravy, neupozornění příkazce na zjevnou nesprávnost jeho pokynů, nedodržení ceny nebo nepožádání o doplnění pokynů“. V rozsudku Nejvyššího soudu České republiky 29 Odo 152/2003 se pak uvádí, že zasílatel „neodpovídá za škodu na zásilce vzniklou při přepravě věci ... tj. neodpovídá za případné porušení smlouvy sjednané s dopravcem a za škody vzniklé porušením přepravní smlouvy dopravcem“. Stejně rozhodl Nejvyšší soud ČR i v rozsudku 32 Odo 529/2005, ze kterého vyplývá, že zasílatel neodpovídá za škodu vzniklou na zásilce po jejím převzetí dopravcem.

Poměrně časté jsou případy, kdy zasílatel uzavře smlouvu o přepravě s osobou, která se posléze ukáže být podvodníkem a zboží nedodá na místo určení. I za takto vzniklou škodu však zasílatel odpovídá, ačkoliv k ní fakticky dojde až při přepravě (zboží je zpronevěřeno po nakládcce). Za zásadní povinnost zasílatele vyplývající z požadavku odborné péče lze totiž považovat i pečlivé prověření partnera (doprovce), se kterým zasílatel hodlá smlouvu uzavřít. Tak je tomu zejména

v případě, kdy si zasílatel od dopravce, kterého nezná, nechá zaslat doklady (koncesní listiny, doklady o pojištění) pouze faxem, aniž by dále zkoumal jejich pravost, např. ve veřejně přístupných databázích či u pojišťovny. Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 22. dubna 2009 č.j. 32 Cdo 241/2009 (případ se týkal odcizeného alkoholu, kdy dopravce po nakládce zboží zmizel i se zásilkou) uvedl, že „... samotné zaslání koncesní listiny a pojistné smlouvy dopravce zasílateli, které při zběžné prohlídce nevykazovaly žádné významné nesrovnalosti a zásahy ..., nemůže být z objektivního hlediska považováno za dostatečnou obezřetnost, neboť pouhé zaslání listin bez jejich prověření nemusí představovat bez dalšího dostatečné vynaložení odborné péče a tím odpovědnost (zasílatele) vyloučit ... zejména s ohledem na povahu přepravovaného zboží“.

Zasílatel dále odpovídá příkazci za (další) škodu ve smyslu § 606 odst. 1 ObchZ, tj. v případě, že nepodá příkazci neprodleně zprávu o škodě, která zásilce hrozí nebo která na ní vznikla (a tím např. neumožní příkazci přijmout odpovídající opatření např. v podobě urychleného přepraveje zásilky, jejího složení do mrazírny, predisponování na jiné místo určení apod.).

Nicméně rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky 32 Cdo 1000/2007 z 29. dubna 2008 stanovilo na základě podpůrného použití smlouvy komisionářské na smlouvu zasílatelskou (konkrétně § 584 odst. 2, které stanoví, že komitent je oprávněn vymáhat vůči komisionáři nárok na plnění závazku ze smlouvy, pokud komisionář neoznačí komitentovi osobu, se kterou uzavřel smlouvu) odpovědnost zasílatele vůči příkazci ve stejném rozsahu, jako odpovědnost dopravce vůči odesílateli podle přepravní smlouvy¹.

I v případě zasílatele, podobně jako u dopravce, se jedná o objektivní odpovědnost za škodu, přičemž liberační důvody jsou omezeny pouze na nemožnost odvrácení škody při vynaložení odborné péče.

Na rozdíl od dopravce však nestanoví obchodní zákoník pro zasílatele žádné omezení ohledně odchylného sjednání odpovědnosti zasílatele za škodu na převzaté zásilce. Vzhledem k tomu, že ustanovení § 603 ObchZ je v souladu s § 263 ObchZ dispozitivní, je tak v případě zasílatele možné rozsah náhrady škody smluvně jak omezit, tak rozšířit (a to jak rozšířením či omezením liberačních důvodů, tak – s výhradou výše uvedeného možného rozporu s § 386 – omezením výše náhrady škody). Rozsah odpovědnosti zasílatele omezují v souladu s dispozitivností příslušných ustanovení, včetně omezení výše náhrady škody, například Všeobecné zasílatelské podmínky Svazu spedice a logistiky České republiky v čl. 4 odst. 4 (viz níže v bodu g)).

Kromě škody na zásilce odpovídá zasílatel i za jinou škodu, a to dle obecné úpravy stanovené v § 373 a násl. ObchZ.

f) Právo zasílatele provést přepravu sám nebo použít k obstarání přepravy dalšího zasílatele (mezizasílatele)

V praxi je poměrně běžné, že ačkoliv je uzavřena s odesílatелеm smlouva o obstarání přepravy, zasílatel provede přepravu sám (tzv. samovstup), nebo naopak použije další osobu, aby sjednala způsob a podmínky přepravy. Využití dalšího zasílatele je obvyklé zejména při navazujících různých druzích přepravy. Provedení přepravy samotným zasílatелеm je podmíněno tím, že tento způsob přepravy neodporuje smlouvě a příkazce samovstup nezakáže nejpozději do začátku uskutečňování přepravy. Jestliže však zasílatel sám provede přepravu, odpovídá za škody na zásilce stejně jako dopravce. To je jistě pochopitelné, neboť v opačném případě by mohlo docházet k tomu, že by dopravci uzavřením zasílatelské smlouvy omezovali svoji odpovědnost

¹ V daném případě se sice rozhodnutí NS ČR vztahuje na případ mezinárodní přepravy dle Úmluvy CMR, ale závěry jsou plně aplikovatelné i na smlouvu o přepravě dle ObchZ.

na pouhou odpovědnost za obstarání přepravy a neodpovídali tak za škody vzniklé při samotném provedení přepravy. Máme však za to, že se zasílatel provedením přepravy vlastními prostředky nezprošťuje v žádném případě ani své odpovědnosti zasílatele. I nadále je dle našeho názoru zasílatel v souladu s příslušnými ustanoveními obchodního zákoníku povinen plnit pokyny příkazce, upozornit jej na nesprávnost pokynů, příp. požádat o doplnění pokynů. Zasílatel v takovém případě vystupuje jak v postavení zasílatele, tak v postavení dopravce.

Použije-li zasílatel ke sjednání způsobu a podmínek přepravy dalšího zasílatele, nese vůči příkazci stejnou odpovědnost, jako by způsob a podmínky sjednával sám. I zde je odpovědnost zasílatele vůči příkazci objektivní, nemůže se jí zprostit tím, že škodu fakticky způsobil další zasílatel (např. nerespektováním pokynů zasílatele či tím, že řádně neprověřil osobu dopravce).

g) Použití Všeobecných zasílatelských podmínek Svazu spedice a logistiky České republiky

V praxi je časté, že zasílatelské smlouvy odkazují v souladu s § 273 odst. 1 ObchZ na Všeobecné zasílatelské podmínky vypracované Svazem spedice a logistiky České republiky jakožto zájmové organizace v oblasti zasílatelství. Tyto podmínky podrobně rozvíjejí ustanovení obchodního zákoníku. Zejména blíže specifikují, co je myšleno odbornou péčí zasílatele (např. povinnost uchovávat doklady, které získal při plnění smlouvy či povinnost řádně pečovat o svěřené věci a věci, které pro příkazce získal) a rozvádějí podrobně i další práva a povinnosti stran zasílatelské smlouvy.

Všeobecné zasílatelské podmínky dále modifikují ustanovení § 607 odst. 1 ObchZ, podle kterého náleží zasílateli za provedené činnosti úplata – v případě, že nebyla její výše smluvna – „obvyklá v době sjednání smlouvy při obstarání obdobné přepravy“. Všeobecné zasílatelské podmínky SSL při absenci ujednání o výši úplaty stanoví, že v takovém případě náleží zasílateli „odměna (úplata) podle sazeb zasílatele“ – viz jejich čl. 2 odst. 4 a čl. 3 odst. 4.

Všeobecné zasílatelské podmínky také stanovují konkrétní povinnosti týkající se informací předávaných příkazcem zasílateli (např. předat informace o hmotnosti zásilky, počtu kusů, způsobu balení a označení nebo upozornit včas zasílatele na veřejně-právní či celně-právní povinnosti spojené s přepravou zboží, pokud nejsou zasílateli známy).

V čl. 4. odst. 4 omezují Všeobecné zasílatelské podmínky odpovědnost zasílatele v rozsahu obdobném, jak je omezena v Úmluvě o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (CMR) – vyhláška č. 11/1975 Sb.

Zasílatel podle Všeobecných zasílatelských podmínek odpovídá příkazci za vzniklou škodu ve všech případech částkou odpovídající SDR 20.000 za škodní událost nebo více škodních událostí majících jednu a tutéž příčinu vzniku škody, nebo v případě ztráty, zničení nebo poškození zásilky při obstarání přepravy, popřípadě zásilky převzaté zasílatelem k přepravě nebo úkonům s přepravou souvisejícím částkou odpovídající SDR 8,33 za jeden kg brutto hmotnosti ztracené, zničené nebo poškozené zásilky. Zasílatel se však nemůže dovolávat omezené odpovědnosti v případě škod jím způsobených vědomě. Výslovně je dále stanoveno, že se nehradí nepřímá škoda ani ušlý zisk.

Odchylně od § 369a ObchZ upravují Všeobecné zasílatelské podmínky také počátek prodlení (nastává již 15. dnem od doručení vyúčtování zasílatele a výši úroků z prodlení) a dlužník je

v případě absence smluvních úroků z prodlení povinen platit úroky o 1 % vyšší než činí úroková sazba podle § 502 ObchZ.

Všeobecné zasílatelské podmínky tak zasílatelskou smlouvu v některých ohledech přibližují smlouvě o přepravě věci, či spíše přepravní smlouvě uzavírané v mezinárodní silniční dopravě, zejména pokud jde o rozsah odpovědnosti zasílatele.

h) Zasílatelská smlouva vs. smlouva o přepravě věci

Ačkoliv nemusí být vždy ze znění resp. podmínek uzavřené smlouvy zcela zřejmé, zda byla mezi účastníky sjednána smlouva zasílatelská či smlouva o přepravě věci (resp. přepravní smlouva), má toto určení zásadní vliv zejména na odpovědnost osoby, se kterou druhý účastník (zpravidla odesílatel či osoba jím pověřená) uzavřel smlouvu. V praxi se lze často setkat s případy, kdy osoba, jejíž věc má být přepravena, uzavře s druhou smluvní stranou smlouvu, ze které nevyplývá jednoznačně, zda má druhá strana povinnost přepravu přímo provést, či ji pouze obstarat. Dochází pak k tomu, že faktický odesílatel (osoba, jejíž věc má být přepravena z určitého místa do jiného určitého místa) uzavře s jiným subjektem za tzv. „pevnou sazbu“ (nerozliší přepravné a zasílatelskou odměnu). Tento subjekt pak pověří další subjekty ať již provedením, či pouze obstaráním přepravy – dochází tak k řetězení zasílatelů (meziasílatelů) a případně též k řetězení dopravců (dalších dopravců, subdopraců).

Mezi Vrchními soudy a Nejvyšším soudem ČR panují rozdílná stanoviska ohledně tzv. „pevné či přejímací sazby“ a otázky, zda sjednáním této sazby vstupuje zasílatel právně do pozice dopravce. Nejvyšší soud ČR zastává názor, že i pevná/přejímací sazba nebrání tomu, aby bylo pohlíženo na uzavřenou smlouvu jako na smlouvu zasílatelskou, a to včetně rozsahu odpovědnosti zasílatele. Takto rozhodl Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 26. března 2008, 32 Odo 272/2006, když uvedl, že „z žádného ustanovení upravujícího zasílatelskou smlouvu nevyplývá, že by zasílatel v případě, že fakturuje služby spojené s obstaráním dopravy zboží tzv. přejímací sazbou, vstupoval do postavení dopravce“. Dále však uvedl, že „tato skutečnost by mohla pouze sloužit jako důkaz při zjišťování charakteru smlouvy uzavřené mezi účastníky, resp. mohla by být pomůckou při výkladu uzavřené smlouvy“. Tento názor vyjádřil Nejvyšší soud ČR také v rozsudku 32 Cdo 1365/2007, kdy fakticky přisvědčil názoru odvolatele namítajícího, že „z dispozitivního charakteru všech norem ObchZ o smlouvě zasílatelské dovozuje možnost stran dohodnout si vyúčtování přepravného a zasílatelské odměny jednou celkovou částkou. Pro rozlišení odpovědnosti zasílatele či dopravce nepokládá tak za podstatné, zda je na faktuře pouze celková fakturovaná částka“. Z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu 32 Odo 272/2006 však lze současně dovodit, že sjednání pevné sazby je typické pro smlouvu o přepravě a tato skutečnost může hrát významnou roli při zjišťování, jaký typ smlouvy byl mezi účastníky uzavřen, pokud na této skutečnosti nepanuje mezi účastníky shoda. Naopak, některé vrchní soudy ve svých rozhodnutích akceptují argumentaci, že sjednáním přejímací (pevné) sazby vstupuje zasílatel do postavení dopravce a právně se tak příklánějí k tzv. německému modelu.

Pojem pevné či přejímací sazby české právní předpisy neznají. Je třeba dodat, že německé právo, narozdíl od českého, pojem zasílatelské smlouvy za pevné náklady („*Spedition zu festen Kosten*“) zná. Německý obchodní zákoník v § 459 stanoví, že „je-li jako odměna sjednána pevná částka, která zahrnuje náklady přepravy, má zasílatel ohledně přepravy práva a povinnosti dopravce. Má nárok na náhradu svých nákladů jen tehdy, pokud je to obvyklé“.

I v české praxi je ale běžné, že zasílatel účtuje příkazci jedinou částku, která zahrnuje jak odměnu zasílatele, tak jeho náklady (zejména částku, kterou zasílatel uhradí jako přepravné

dopravci). Vzhledem k neexistenci ustanovení v českém právu, které by odpovídalo výše uvedenému § 459 německého obchodního zákoníku, se tak může stát postavení smluvních stran takové smlouvy značně nejistým. Není-li ze smlouvy či vyúčtování zřejmé, jakou část fakturované částky tvoří skutečné přepravné (částka hrazená dopravci), zřejmě v takovém případě ani nelze tvrdit, že je jednáno na účet příkazce. Není zejména zřejmá úplata zasílatele (která je podstatnou náležitostí zasílatelské smlouvy). S názorem Nejvyššího soudu ČR lze proto polemizovat v tom, zda se dispozitivnost skutečně vztahuje i na sjednání úplaty pevnou sazbou. Jak bylo uvedeno výše, dle § 263 odst. 2 ObchZ se nelze odchýlit od základních ustanovení upravujících jednotlivé smluvní typy uvedené v části třetí obchodního zákoníku. Základním ustanovením je v případě zasílatelské smlouvy ustanovení § 601 odst. 1 ObchZ, které výslovně stanoví, že „se příkazce zavazuje zaplatit zasílateli úplatu“, přičemž ve stejném ustanovení je uvedeno, že „zasílatel jedná na účet příkazce“. Toto ustanovení je třeba vykládat ve spojení s § 607 ObchZ, podle kterého „zasílateli přísluší smluvní úplata, nebo nebyla-li smluvna, úplata obvyklá v době sjednání smlouvy při obstarání obdobné přepravy. Kromě toho má zasílatel nárok na úhradu nutných a užitečných nákladů, které zasílatel vynaložil za účelem splnění svých závazků. Je tedy zřejmé, že úplatou ve smyslu § 601 odst. 1 ObchZ se rozumí pouze odměna zasílatele za obstarání přepravy, nikoliv další náklady ve smyslu § 607 odst. 1 ObchZ.

Závěrem lze uvést, že nejčastějšími spornými otázkami zasílatelské smlouvy (a z nich plynoucích soudních sporů) dle českého práva je, zda byla zasílatelská smlouva se všemi právy a povinnostmi z ní vyplývajícími vůbec mezi účastníky uzavřena, či zda byla uzavřena fakticky jiná smlouva, a dále rozsah odborné péče, kterou je zasílatel povinen vynaložit při plnění svého závazku.

II. Nároky (poškozených) třetích osob v souvislosti s přepravou

Je obvyklé, že oprávněné osoby (odesílatel, příjemce) uplatňují po dopravci nároky ze ztráty, poškození nebo z překročení dodací lhůty při dodání zásilek a tyto nároky považujeme za nároky zcela běžné, bezprostředně související s přepravou zboží. Ne zcela zřídka však dochází k případům, kdy v souvislosti s přepravou dojde k poškození zásilek též dalších přepravních prostředků, poškození vozidla samotného dopravce, ale i vozidel jiných provozovatelů, k újmě na zdraví osob, k poškození staveb, skladů, vozovek. Při přepravě zásilky tedy může dopravce způsobit škody nejen na zásilce samotné, na svém dopravním prostředku, ale může způsobit škodu též celé řadě třetích osob, které se na přepravě ani nepřímo nepodílejí, avšak mohou být škodnou událostí postíženy co do rozsahu mnohokrát více, než samotný odesílatel, příjemce zásilky, nebo i dopravce.

- 1) Na poškození majetku třetích na přepravě nezúčastněných osob (tedy nikoliv odesílatelů, příjemců) bude možno jen stěží aplikovat podmínky Úmluvy CMR, tedy omezenou odpovědnost dopravce. To se týká zejména poškození výrobních hal v případě výbuchu zásilek, smíšení materiálu v skladovacích tancích u příjemce, nedostatečného vymytí přepravního prostředku, škody vzniklé způsobeným požárem či výbuchem u benzinového čerpadla apod. Důsledkem škodní události jsou tedy často přímé škody na majetku třetích osob (ekologické škody, škody na životech a zdraví), ztráta termínů a zakázek u poškozených podnikatelských subjektů v důsledku škody na majetku, dopravních prostředcích či skladovacích prostorách, ztráta klientů apod. Otázkou tedy je, zda i v těchto případech bude dopravce oprávněn dovolávat se

omezení své odpovědnosti dle Úmluvy CMR a hradit jen omezenou část vzniklé škody, ať už tato vznikla přímo v souvislosti s přepravou, nebo i zcela nezávisle na ní.

- 2) Jednotlivými **škůdci**, kteří se podílejí na vzniku škody, mohou být jak **odesílatel** (tím, že odešle zásilku např. s vyšší teplotou, nebo tuto neoznačí jako zásilku přepravovanou dle Úmluvy ADR), **dopravce** (tím, že nezkontroluje zásilku při jejím převzetí k přepravě, s touto špatně během přepravy nakládá nebo ji vyloží do nesprávného sila), nebo i **příjemce** (tím, že včas nepřevezme nebezpečnou zásilku, umožní či přímo přikáže její uložení do špatného sila apod.). Škůdcem však může být též **zasílatel**, který dopravci neposkytne dostačující informace o povaze zásilky, o způsobu její přepravy či kontroly v průběhu přepravy a tím zaviní škodný následek v průběhu, nebo i po ukončení přepravy.
- 3) Nároky poškozených třetích osob, osob zpravidla nezúčastněný na přepravě, se zakládají na porušení povinnosti škůdce v rámci předcházení škodám, či odborné či profesionální péče při přepravě, popř. při nakládání se zásilkou. Přitom odpovídá-li odesílatel příjemci za vzniklou škodu nebo též obráceně příjemce odesílateli, nejde o omezenou odpovědnost dle Úmluvy CMR, ale o uplatnění skutečného rozsahu vzniklé škody, a to zpravidla z jiného než přepravního vztahu kupní smlouvy, nezakládá-li se taková odpovědnost přímo na deliktním základě.
- 4) Dopravce je nicméně při uplatňování nároků třetích osob vůči jeho osobě (při mezinárodní přepravě) chráněn ustanovením článku 28 Úmluvy CMR, dle něž se může dovolat omezující ustanovení Úmluvy CMR i v případě, že jsou vůči němu uplatňovány **mimosmluvní nároky**. Tyto nároky však nemusí uplatňovat výhradně odesílatel nebo příjemce zásilky, ale též třetí, na přepravní nezúčastněné osoby. Lze tedy konstatovat, že škoda na jiných zásilkách, na cizích vozidlech, skladových prostorách a jejich vybavení bude muset být uhrazena škůdcem v plné výši, totéž platí při havárii vozidla v rámci silničního provozu – škodě na domech, osobách, dalších dopravních prostředcích, popř. též na vozovce a jejím zařízení (nebude-li taková škoda kryta např. zákonným pojištěním dopravce).

Není také stanovena žádná úprava omezující nároky vlastníků zboží, kteří však nejsou stranou přepravní smlouvy, osob se zajišťovacími nároky vůči zásilkám (zástavních věřitelů, leasingových pronajímatelů apod.). Proto nároky, které budou založeny na deliktním jednání škůdce, budou zpravidla uplatňovány v plném rozsahu vzniklé škody.

- 5) Zejména zahraniční soudy zastávaly dlouhá léta stanovisko, že dopravce je chráněn vůči nárokům uplatňovaným ze strany třetích osob, a to díky omezujícím ustanovením příslušných mezinárodních úmluv (CMR, COTIF – přípojek CIM, Montrealské úmluvy o mezinárodní letecké přepravě apod.). Poslední stanoviska soudů se však přiklánějí k názoru, že **škůdce se může dovolávat odpovědnostních omezení pouze vůči tomu, kdo měl určitý (vnitřní, bližší) vztah k samotné přepravě. Vůči osobám, které nebyly s prováděním přepravy zásilky jakýmkoliv způsobem spjaty, se však dovolávat omezující ustanovení citovaných úmluv nelze.** To se týká například postavení vlastníků výbuchem vozidla (či zásilky) poškozených domů, vozidel, apod.

- 6) V případě vzniku škod, k nimž došlo **v přímé souvislosti s prováděním přepravy** (jako např. vypustí-li dopravce tekutinu do nesprávného sila a znehodnotí tak cizí vlastnictví), zůstává otázkou, zda i v tomto případě poškození vlastníci mají nárok na úhradu škody vyplývající přímo z důsledku přepravy v plném rozsahu, či dopravce za tuto odpovídá jen v omezeném rozsahu. To bude dle převážné části odborné literatury nutno řešit vždy v konkrétním případě dle míry nedbalosti a zavinění dopravce a na přepravě zúčastněných osob. Existují však i silné opačné názory, a to, že to, co dopravce znehodnotí či poškodí samotným přepravovaným nákladem (zbožím), spadá z hlediska náhrady škody pod regulaci Úmluvy CMR a její odpovědnostní omezení, nejde-li však o úmyslné či hrubě nedbalé jednání ve smyslu článku 29 Úmluvy CMR. Označí-li tedy např. příjemce tank nebo silo, do něž má dopravce přepravovanou tekutinu vypustit, není odpovědnost dopravce za vzniklou škodu dána, nedopustil-li se dopravce při nakládání se zásilkou a jejím umístěním do (nesprávného) sila hrubě nedbalostního jednání.
- 7) Tam, kde omezení dopravcovy odpovědnosti není založeno na mezinárodní úmluvě, tedy např. při přepravě tuzemské podléhající ustanovením obchodního zákoníku, bude dopravce povinen nahradit způsobenou škodu třetím osobám v plném rozsahu vyvolaného následku. Smluvní omezení dopravcovy odpovědnosti vůči smluvní straně je vyloučeno obchodním zákoníkem, i z tohoto důvodu nebude možné omezovat odpovědnost dopravce vůči poškozeným (třetím) stranám.

III. Soudní rozhodnutí

- rozsudek Krajského soudu v Praze 45 Cm 298/2008 – 70 ze dne 24.5.2010 (v právní moci)

Žalobce (pojišťovna) se na základě subrogace domáhal na žalovaném dopravci náhrady škody ve výši Kč 2,073.163,- z důvodu ztráty – krádeže zboží, k níž došlo v průběhu mezinárodní silniční přepravy z České republiky do Holandska. Řidič dopravce naložil v místě odeslání 832 ks osobních počítačů, dne 14.11.2005 pak před podnikem příjemce v holandském Venray zaparkoval kamion, neboť zboží již z důvodu pozdního dojezdu nebylo možno příjemci vyložit. Řidič usnul v kabině vozidla, přívěs i kabina byly řádně uzamčeny. Zhruba kolem 4. hodiny ranní probudilo řidiče houpání návěsu a když vyšel z kabiny, zjistil, že část zboží je překládána neznámými osobami na přistavený vůz. Celou událost nahlásil policii, která konstatovala, že bylo odcizeno celkem 149 kusů počítačů.

Pojišťovna požadovala po dopravci náhradu celkové škody za 149 kusů ztracených počítačů ve výši Kč 2,073.163,-, a to z důvodu hrubé nedbalosti řidiče, který odstavil vozidlo na nehlídaném parkovišti, ačkoliv si byl vědom vysoké hodnoty nákladu i možnosti jeho krádeže. Dopravce v průběhu řízení netvrdil ani neprokazoval žádné liberační důvody, které by ho dle článku 17 Úmluvy CMR zcela nebo z části zprošťovaly odpovědnosti za vzniklou škodu. Soud nicméně po posouzení věci konstatoval, že zde nejsou důvody pro aplikaci ustanovení § 29 Úmluvy CMR a tedy pro přiznání celkové náhrady škody žalobci, bez použití omezení daného článkem 23 odst. 3 Úmluvy CMR. Soud konstatoval, že pokud řidič usnul v kabině zaparkovaného vozu za situace, kdy náklad byl standardně uzamčen a zabezpečen, nelze takové jednání považovat za hrubě nedbalé či úmyslně směřující ke vzniku škody. Holandsko považuje

soud za vyspělou a bezpečnou západoevropskou zemi, kde nelze očekávat útok na přepravovanou zásilku. Z tohoto důvodu byla žalobci přiznána limitovaná náhrada škody ve výši Kč 779.981,- včetně 5% úroku z prodlení.

- **rozsudek BGH ze dne 21.1.2010 – I ZR 215/07 Transportrecht 5/2010, str. 189**

Pojišťovna odesílatele se žalobou domáhala po dopravci úhrady částky EUR 144.368,- za ztrátu zásilky počítačů, k níž došlo při přepravě z Německa do Španělska. V době od 23:30 do 7:30 ráno z 24. na 25. prosince 2003 zastavil řidič nákladního vozidla na osvětleném nehlídaném parkovišti a tvrdě usnul z důvodu údajných bolestí hlavy. Ráno zjistil, že náklad je odcizen. Soud 1. stupně přiznal žalobci limitovanou náhradu škody, odvolací vrchní soud však přiznal žalobci odškodnění v plném (neomezeném) rozsahu. Dopravce se bránil tvrzením, že nebyl informován o vyšší hodnotě zásilky a nemohl proto přijmout dostatečná bezpečnostní opatření, proto odkazoval i na spoluzavinění poškozeného odesílatele. Proti rozhodnutí vrchního soudu podal revizní žalobu k nejvyššímu soudu. Odesílatel naopak prohlašoval, že nebyl informován dopravcem o tom, že by dopravce pro přepravu zásilek stanovil hodnotové omezení, které by odesílatel porušil nesdělením vyšší hodnoty zásilky. Dle § 254 odst. 2 německého občanského zákoníku platí, že osoba požadující náhradu škody je činěna spoluodpovědnou za její výši v případě, že škůdce včas neinformovala o možnosti vyššího škodného následku tam, kde může případná škoda nejméně desetinásobně převýšit limitovanou odpovědnost dopravce. Odesílatel se proto odvolával na skutečnost, že hodnota zásilky ve výši 144.368,- EUR nepřekračovala desetinásobek limitované náhrady škody dle článku 23 odst. 3 Úmluvy CMR (který by činil EUR 281.000,-), a z tohoto důvodu je dopravce povinen hradit celou škodu. Spolkový nejvyšší soud uzavřel, že povinnost informovat o vyšší hodnotě zásilky skutečně nastupuje tam, kde odesílatel podává k přepravě zásilku, jejíž případná ztráta či znehodnocení desetinásobně převyšuje limitovanou náhradu škody stanovenou v článku 23 odst. 3 Úmluvy CMR. Navíc, v případě, že všeobecné podmínky přepravy určitého dopravce omezují hodnotu přepravovaných zásilek na nižší úrovni, je při stanovení povinnosti ohlásit zvýšenou hodnotu zásilky nutno vycházet právě z desetinásobku hodnoty tak, jak stanoveno v § 254 odst. 2 německého občanského zákoníku. Z tohoto důvodu byl revizní návrh dopravce podaný k nejvyššímu soudu zamítnut.

IV. Příště

V příštím elektronickém bulletinu se budeme zabývat těmito tématy:

- 1) House – konosamenty, jejich podstata a použití.
- 2) Odškodnění cestujících v rámci letecké přepravy za škodu na zavazadlech, při zranění či usmrčení.

Advokátní kancelář Machytková, Sedláček, Vaca & spol.
 Dlouhá 16, 110 00 Praha 1
 e-mail: sedlacek@akmsv.cz
<http://www.akmsv.cz>
 Tel.: (+420) 221 779 970
 Fax: (+420) 221 779 999